

[https://doi.org/10.58442/3041-1831-2025-33\(62\)-127-144](https://doi.org/10.58442/3041-1831-2025-33(62)-127-144)
УДК 378.01:005.6

Ілійчук Любомира Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти та освітніх інновацій
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника.
Івано-Франківськ, Україна.
 <https://orcid.org/0000-0003-4274-6903>
liubomyra.iliichuk@pnu.edu.ua

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проведено системний аналіз наукових джерел, здійснено уточнення категоріального апарату дослідження, охарактеризовано домінантні теоретичні підходи до тлумачення якості освіти крізь призму онтологічних, аксіологічних, концептуальних та управлінських вимірів. Запропоновано авторське визначення поняття «якість професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів», уточнено його сутність і змістові характеристики. Наголошено, що кінцевим результатом професійної підготовки є сформована професійна компетентність випускників закладів вищої освіти. Визначено структурні компоненти системи забезпечення якості професійної підготовки педагогічних кадрів, до яких віднесено: якість змісту (змістовий), якість процесу (процесуальний), якість ресурсів (ресурсний), якість управління (управлінський), якість результату (результативний). У межах цих складників класифіковано відповідні механізми, що сприяють підвищенню ефективності та результативності професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. До таких механізмів віднесено: механізми забезпечення якості змістового компонента підготовки, механізми забезпечення якості організації освітнього процесу, механізми забезпечення якості ресурсного забезпечення, механізми забезпечення якості управління, а також механізми забезпечення якості результатів професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Зазначено, що у контексті трансформаційних процесів у сфері вищої педагогічної освіти кожен із запропонованих механізмів забезпечення якості професійної підготовки майбутніх

учителів початкових класів є теоретично обґрунтованим та доцільним. Їх застосування сприяє системному оновленню змісту, організації та результативності освітнього процесу, забезпечує відповідність професійної підготовки сучасним вимогам педагогічної діяльності та суспільним очікуванням щодо якості вищої освіти.

Ключові слова: якість освіти; професійна підготовка; вища педагогічна освіта; майбутні вчителі початкових класів; механізми забезпечення якості; освітній процес; професійна компетентність.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми / Statement of the problem. Сучасні тенденції розвитку освітньої політики, зокрема імплементація положень Болонського процесу, реалізація концептуальних засад Нової української школи, цифровізація освітнього процесу, актуалізують потребу у формуванні нових підходів до організації педагогічної освіти, здатних забезпечити її відповідність глобальним стандартам якості, національним пріоритетам та суспільним очікуванням. У зв'язку з цим, постає нагальна необхідність системного переосмислення та впровадження цілісних, структурно впорядкованих і адаптивних механізмів забезпечення якості, що базуються на принципах прозорості, результативності, академічної доброчесності та орієнтації на запити ключових стейкхолдерів – здобувачів освіти, роботодавців, державних органів управління та громадянського суспільства в цілому. Недостатність інтегрованого, цілісного підходу до забезпечення якості професійної підготовки зумовлює низку ризиків, зокрема фрагментарність освітніх стратегій, розбалансованість між теоретичним і практичним компонентами освітнього процесу, нерелевантність результатів навчання до вимог ринку праці, що зрештою негативно позначається на рівні професійної компетентності випускників педагогічних спеціальностей [1]. У цьому контексті формування ефективних та структурованих механізмів забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів виступає одним із ключових чинників інституційного розвитку закладів вищої освіти, забезпечення конкурентоспроможності педагогічної освіти та досягнення стратегічних цілей державної освітньої політики.

Аналіз (основних) останніх досліджень і публікацій / Analysis of (major) recent research and publications. У вітчизняному науковому дискурсі проблема якості професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти розглядається як багатовимірне явище, що потребує

міждисциплінарного підходу до його теоретико-методологічного осмислення та емпіричної верифікації. Важливим етапом у розвитку досліджень цієї проблематики стало уточнення дефініцій і формування категоріального апарату, що охоплює поняття «якість», «якість освіти», «якість вищої освіти». У наукових працях простежується прагнення до уніфікації термінології, систематизації ключових понять і встановлення взаємозв'язків між ними. У цьому контексті вагомий внесок зроблено такими дослідниками, як Н. Батечко, Г. Кільова, В. Кубанов, В. Осипчук, Г. Павлова, В. Приходько, С. Раков, П. Саух, Л. Сігаєва, А. Федько, О. Шийка, Я. Яхнін та ін.

Значна увага приділяється онтологічному та аксіологічному обґрунтуванню феномену якості освіти, зокрема висвітлюються світоглядні засади, ціннісні орієнтири та методологічні принципи, що лежать в основі дослідницьких підходів. Такі аспекти розглядають В. Андрущенко, В. Вікторов, М. Кісіль, В. Кремень, К. Михайльова, Г. Павлова, Л. Петриченко, В. Рябченко, О. Чабала, які акцентують на філософських, культурологічних і соціогуманітарних засадах якості як освітньої категорії.

Поряд із теоретичним осмисленням сутності поняття якості вищої освіти триває розробка концептуальних моделей, у яких репрезентуються структурно-функціональні взаємозв'язки між її компонентами. Важливе місце у цьому науковому напрямі займає визначення критеріїв та індикаторів оцінювання якості, що слугують основою для здійснення цілісного моніторингу та діагностики освітньої діяльності. Зазначені аспекти досліджують у своїх працях І. Анненкова, І. Булах, С. Калашнікова, Г. Клімова, В. Кухарська, О. Локшина, В. Луговий, Т. Рогова, З. Рябова, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, Л. Щоголева, С. Щудло та ін.

Окрему групу становлять праці таких науковців, як О. Біляковська, В. Білокопитов, В. Бутова, А. Дурдас, І. Єременко, Ю. Запорожченко, Т. Кристопчук, Т. Олеандр, А. Сбруєва, О. Ткаченко, Т. Фініков, О. Цюк, О. Чорна, О. Шийка, І. Шимків та ін., які присвячені еволюції підходів до забезпечення якості вищої освіти у контексті глобалізаційних змін, гармонізації з європейським простором вищої освіти, а також порівняльному аналізу національних моделей у світлі Болонського процесу.

Аналіз наукових джерел показав, що питання забезпечення якості освіти актуалізується у міждисциплінарному вимірі, інтегруючи філософські, педагогічні, соціологічні та управлінські концепції. Такий підхід створює теоретико-методологічні засади для подальшої поглибленої розробки досліджуваної проблематики. Водночас, слід констатувати

відсутність системного, інтегративного й цілісного дослідження механізмів забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Це обумовлює актуальність подальшого наукового пошуку, спрямованого на теоретичне узагальнення, розроблення ефективних механізмів забезпечення якості професійної підготовки фахівців початкової освіти.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою статті є наукове осмислення та уточнення змістового наповнення поняття «якість професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів», а також теоретичне обґрунтування механізмів забезпечення якості професійної підготовки фахівців початкової освіти в контексті трансформацій вищої педагогічної освіти.

Досягнення поставленої мети зумовлює необхідність вирішення таких дослідницьких **завдань**:

1. Здійснити аналіз наукових джерел та уточнити сутність і змістові характеристики поняття «якість професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів».
2. Виокремити та класифікувати механізми забезпечення якості професійної підготовки фахівців у сфері початкової освіти.
3. Теоретично обґрунтувати зміст і доцільність застосування визначених механізмів в умовах трансформації вищої педагогічної освіти.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ / THEORETICAL FRAMEWORK

Багатовекторний характер категорії «якість» зумовлює складність її однозначного тлумачення, породжуючи множинність інтерпретацій у науковому, нормативному та прикладному дискурсах. Водночас ця смислова варіативність не заперечує наявності спільного змістового ядра, яке простежується в більшості дефініцій цього поняття – а саме, трактування якості освіти як ступеня відповідності певним еталонам, вимогам, стандартам або очікуванням. Так, у «Енциклопедії освіти» поняття «якість освіти» трактується як збалансована відповідність певного освітнього рівня множинним потребам, цілям, умовам, а також затвердженим освітнім нормам і стандартам. Така відповідність виконує не лише функцію нормативного еталона, а й слугує критерієм для діагностики відхилень та управління процесами вдосконалення якості. Якість освіти репрезентується через сукупність властивостей і характеристик освітнього процесу, що забезпечують його здатність задовольняти освітні потреби

споживачів освітніх послуг [2, с. 1120]. Відтак, дефініція «якість освіти» інтерпретується через категорію відповідності, яка виступає не лише критерієм оцінювання, а й концептуальним стрижнем, що уніфікує різні підходи до її розуміння – від нормативного до управлінського. Ця концептуальна ознака забезпечує методологічну єдність трактувань і створює підґрунтя для цілісного бачення якості як інтегрального системного явища в освітній галузі.

Саме це розуміння знаходить своє відображення й у нормативно-законодавчих джерелах. Так, у Законі України «Про освіту» (2017) якість освіти визначається як відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг [3]. У Законі України «Про вищу освіту» (2014) якість вищої освіти визначається як «відповідність умов провадження освітньої діяльності й результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам, потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього й зовнішнього забезпечення якості» [4]. Це визначення якості вищої освіти є більш розгорнутим порівняно з формулюванням, поданим у Законі України «Про освіту» (2017), оскільки охоплює не лише відповідність результатів навчання, а й умов провадження освітньої діяльності. Водночас обидва визначення об'єднує спільна родова ознака – категорія «відповідність», яка виступає концептуальною основою для тлумачення якості освіти, у тому числі вищої, в чинному законодавстві.

Зазначимо, що у Законі України «Про освіту» (2017) визначено поняття «якість освітньої діяльності» як організаційно-процесуальну характеристику, тоді як у Законі України «Про вищу освіту» (2014) акцент зроблено на комплексній категорії «якість вищої освіти», яка включає умови провадження освітньої діяльності та результати навчання. Такий підхід на нормативному рівні узгоджується з обраним у нашому дослідженні підходом до трактування якості освіти як відповідності освітньої діяльності та її результатів встановленим нормативним вимогам, стратегічним запитам суспільства, соціальним очікуванням і потребам особистості. З огляду на це, акцент на відповідності певним нормам і стандартам виступає ключовим орієнтиром для розробки дієвих механізмів забезпечення якості вищої педагогічної освіти, що становить основу подальшого наукового пошуку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Відповідно до поставленої мети та завдань у дослідженні було застосовано комплекс взаємопов'язаних методів, серед яких: теоретичні методи – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація й інтерпретація наукових джерел з метою уточнення сутності та змістового наповнення поняття «якість професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів»; порівняльно-зіставний метод – для виокремлення та класифікації механізмів забезпечення якості професійної підготовки фахівців у сфері початкової освіти; моделювання та теоретичне конструювання – для обґрунтування змісту та визначення доцільності застосування відповідних механізмів у контексті трансформації вищої педагогічної освіти.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

1. Сутність і змістове наповнення поняття «якість професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів».

Поняття «якість професійної підготовки» посідає центральне місце у сучасних педагогічних дослідженнях, оскільки ефективність формування професійної компетентності здобувачів освіти безпосередньо визначається рівнем цієї якості та її відповідністю вимогам освітніх стандартів і суспільним запитам. Погоджуємось із думкою Т. Кристопчук, яка зауважує, що якісна підготовка вчителя становить ключову умову формування конкурентоспроможного людського капіталу держави, слугує основою для успішної самореалізації особистості, а також забезпечує ринок праці висококваліфікованими педагогічними кадрами, здатними ефективно виконувати професійні функції в умовах сучасного соціокультурного простору [5]. У цьому контексті якість професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів розглядається не лише як внутрішній показник результативності освітнього процесу, а й як стратегічний чинник розвитку національної освітньої системи, що забезпечує стійке відтворення інтелектуального ресурсу суспільства та інноваційний поступ країни.

Т. Рогова розглядає якість професійної підготовки фахівця як інтегральний показник, що відображає рівень відповідності здобутих знань, умінь і компетентностей сучасним вимогам, зумовленим трансформаційними процесами в економіці, запитами ринку праці та очікуваннями працедавців. Науковиця підкреслює, що якісна професійна підготовка має охоплювати не лише формування й удосконалення фахових знань і практичних навичок, а й засвоєння нових соціокультурних норм, які сприяють ефективній адаптації випускника до умов конкурентного

професійного середовища, забезпечують його подальшу професійну самореалізацію та формують готовність до конструктивної взаємодії з соціумом на засадах професійної відповідальності й соціальної активності [6, с. 300]. Таке розуміння інтегрує фахову, адаптаційну та соціокультурну готовність випускників до ефективної професійної діяльності в умовах змін і запитів сучасного ринку праці.

С. Сисоєва трактує якість професійної підготовки майбутніх фахівців як інтегративний показник, що відображає ступінь відповідності рівня їхньої освітньої підготовки сучасним професійним вимогам, які висуваються до них як до кваліфікованих спеціалістів і суб'єктів професійної діяльності [7, с. 124]. У контексті зазначеного підходу О. Чорна акцентує увагу на тому, що поняття якості професійної підготовки охоплює не лише відповідність освітнього процесу галузевим стандартам, а й слугує індикатором його ефективності, який відображається у сформованій здатності випускника до практичного застосування набутих компетенцій без потреби у тривалому періоді професійної адаптації [8, с. 92].

Н. Володіна та І. Дубінець акцентують увагу на змістовій складовій професійної підготовки, підкреслюючи, що саме зміст навчання виступає ключовим детермінантом її якості, оскільки відображає сучасні науково-технічні досягнення, тенденції розвитку виробництва, а також суспільні запити та вимоги освітньої системи щодо фахового рівня випускників [9, с. 19]. У логічному продовженні цієї позиції, Н. Лук'янченко та Г. Ларічева розглядають якість професійної підготовки крізь призму релевантності отриманих знань і практичних навичок до реального професійного середовища, наголошуючи на важливості відповідності фахової орієнтації та змісту навчання потребам конкретної професійної діяльності [10, с. 51]. О. Мойко, у свою чергу, визначає якість підготовки майбутніх учителів як обов'язкову передумову ефективного виконання ними професійних функцій, підкреслюючи взаємозв'язок між рівнем сформованості фахових компетентностей та здатністю до якісної реалізації педагогічної діяльності в реальних умовах освітнього середовища [11].

К. Гнезділова трактує якість професійної підготовки як комплексну характеристику, що включає сукупність властивостей, особистісних якостей, здібностей та професійного потенціалу здобувача освіти, рівень розвитку яких формується у процесі його навчальної діяльності в закладі вищої освіти [12, с. 34]. А. Харківська розглядає якість професійної підготовки як результат функціонування ефективної, відкритої та динамічної системи управління, орієнтованої на змінні соціально-

економічні умови. Така система має забезпечувати не лише відповідність підготовки вимогам сучасного освітнього простору, а й сприяти безперервному професійному розвитку майбутнього вчителя, його здатності до адаптації, оновлення знань і компетентностей, що є визначальними чинниками формування висококваліфікованого й конкурентоспроможного фахівця [13, с. 134].

Р. Кубанова якість професійної підготовки фахівців трактує як результат глибокого засвоєння структуровано відібраного теоретичного матеріалу з основ фаху, що у поєднанні з формуванням професійних умінь, навичок і особистісно-професійних якостей забезпечується в умовах цілеспрямовано організованого, професійно зорієнтованого освітнього процесу [14, с. 30]. У свою чергу, А. Кравченя акцентує, що якість професійної підготовки майбутнього вчителя нерозривно пов'язана з процесами його професійного становлення й розвитку, які безпосередньо впливають на ефективність освітнього процесу в цілому та сприяють його адаптації до актуальних суспільних потреб [15, с. 46].

О. Біляковська трактує якість професійної підготовки майбутнього вчителя як інтегральну характеристику, що відображає ступінь відповідності рівня його підготовки державним стандартам, запитам освітніх установ і суспільства, а також здатність до виконання професійних функцій на засадах навчання впродовж життя. Дослідниця виокремлює низку ключових чинників, які забезпечують якість професійної підготовки, серед яких: цільові орієнтири й зміст освітніх програм, рівень професійної компетентності та педагогічної майстерності викладачів, організація професійно-педагогічної діяльності здобувачів освіти, а також стан матеріально-технічного й науково-інформаційного забезпечення освітнього середовища закладу вищої освіти [16, с. 179].

М. Кондрашов визначає якість професійної підготовки майбутніх учителів як цілісну, збалансовану характеристику, що інтегрує якість управлінських процесів (зокрема, цілепокладання, планування, організацію, реалізацію механізмів зворотного зв'язку в освітній діяльності) та якість досягнутих результатів, які проявляються у рівні сформованості професійної готовності до здійснення ефективної педагогічної діяльності. Водночас, така якість визначається відповідністю освітніх результатів нормативним вимогам освітніх стандартів, а також актуальним потребам освітнього середовища й суспільства загалом, що засвідчує системний, результативно орієнтований характер підходу до організації підготовки педагогічних кадрів [17, с. 74].

Частково поділяючи попередню наукову позицію, яка визначає якість професійної підготовки майбутніх учителів крізь призму взаємозв'язку між якістю управлінських процесів та якістю результату, вважаємо за необхідне концептуально розширити таке бачення, включивши до нього додаткові компоненти – якість змісту, якість ресурсного забезпечення та якість процесу, що є невід'ємними складовими системи забезпечення якості вищої педагогічної освіти. Такий підхід, на нашу думку, забезпечує цілісне, системне й стратегічно орієнтоване бачення якості професійної підготовки, здатне відповідати сучасним викликам розвитку освіти, динаміці соціокультурного середовища та потребам ринку освітніх послуг.

Рис. Структура якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів

Проведене дослідження дало змогу сформулювати авторське бачення поняття «якість професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів», під яким розуміємо цілісну, інтегративну характеристику освітньої діяльності закладу вищої освіти, яка охоплює якість змістового наповнення освітньої програми, якість ресурсного забезпечення, якість організаційно-процесуальних та управлінських механізмів її реалізації, а також якість досягнутих результатів, що виявляється у високому рівні сформованості професійної компетентності випускників, відповідно до вимог стандартів вищої освіти, суспільних очікувань і потреб стейкхолдерів.

2. Механізми забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

У ході дослідження визначено механізми забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, які класифіковано відповідно до ключових складових системи забезпечення якості вищої освіти: якість змісту, якість освітнього процесу, якість ресурсного забезпечення, якість управління та якість результату. Такий підхід дав змогу структуровано охопити всі напрями впливу на формування професійної компетентності здобувачів освіти та окреслити дієві інструменти підвищення ефективності професійної підготовки у закладах вищої освіти. У межах визначених складових системи забезпечення якості виокремлено:

1. Механізми забезпечення якості змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів: розробка та оновлення державних стандартів та освітніх програм з урахуванням компетентнісного підходу й сучасних нормативних вимог; актуалізація змісту навчальних дисциплін відповідно до сучасних тенденцій розвитку освітньої галузі й врахування потреб ринку праці; забезпечення міждисциплінарності освітніх програм, їх орієнтації на формування дослідницьких і проєктних умінь здобувачів освіти; впровадження системи регулярного аналізу та оновлення змісту освітніх програм й освітніх компонентів на основі результатів моніторингу якості освіти та зворотного зв'язку від стейкхолдерів; інтеграція ціннісних та аксіологічних компонентів, що формують професійну ідентичність і мотивацію до саморозвитку; орієнтація змісту підготовки на розвиток ключових й фахових компетентностей, необхідних для реалізації завдань початкової освіти в умовах цифровізації та інклюзивності; забезпечення інтеграції теоретичних знань із практичною підготовкою.

2. Механізми забезпечення якості процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів: впровадження нових освітніх технологій, інтерактивних методик та інноваційних форм навчання; оптимізація розподілу навчального навантаження та варіативної складової освітньої програми, що забезпечує індивідуалізацію освітньої траєкторії; використання цифрових інструментів і платформ, які забезпечують відкритість, доступність та технологічну підтримку освітнього процесу; інтеграція практичної підготовки в усі етапи освітнього процесу через навчальні та виробничі практики, тренінгові заняття, залучення до занять фахівців-практиків; забезпечення академічної доброчесності через розроблення і реалізацію політик запобігання плагіату, списуванню та інших форм порушень; оптимізація структури освітнього процесу, що передбачає раціональне поєднання аудиторної, самостійної, практичної та

дослідницької діяльності; упровадження системи внутрішнього моніторингу якості освітнього процесу, зокрема анкетування здобувачів освіти, самооцінювання викладачів, зовнішніх експертних оцінок тощо; стимулювання активної взаємодії між викладачами й здобувачами освіти, розвиток академічного наставництва, підтримка освітнього партнерства; залучення здобувачів освіти до рефлексивного аналізу власного навчального поступу, самооцінювання й формування відповідальності за результати навчання.

3. Механізми забезпечення якості ресурсного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів: модернізація матеріально-технічної бази освітніх установ (оснащення сучасними мультимедійними засобами, інтерактивними панелями, навчально-лабораторним обладнанням, комп'ютерною технікою тощо); забезпечення доступу до цифрових ресурсів, електронних освітніх платформ, баз даних наукової і фахової інформації, зокрема у межах відкритого доступу; розвиток електронного освітнього середовища університету (електронні курси, дистанційне навчання, LMS-системи, відеолекції, інтерактивні симуляції); формування якісного бібліотечного фонду відповідно до сучасних наукових досягнень, із залученням фахової літератури українською та іноземними мовами; підвищення кваліфікації викладачів, їх наукове стажування, академічна мобільність, участь у міжнародних проєктах, грантових програмах тощо; формування безпечного та інклюзивного освітнього середовища, зокрема забезпечення ресурсів для навчання осіб з особливими освітніми потребами; розширення партнерських зв'язків із роботодавцями для матеріальної, методичної й практичної підтримки підготовки здобувачів освіти; залучення здобувачів до участі в науково-дослідній роботі з використанням сучасних ресурсів (лабораторій, цифрових інструментів тощо).

4. Механізми забезпечення якості управління професійною підготовкою майбутніх учителів початкових класів: розроблення та впровадження внутрішньої системи забезпечення якості, яка охоплює стратегічне, тактичне та операційне управління освітнім процесом; формування ефективної системи управлінських рішень, яка ґрунтується на регулярному аналізі освітніх результатів, моніторингу показників якості та прогнозуванні розвитку освітнього середовища; забезпечення прозорості, відкритості й підзвітності в управлінні освітнім процесом через залучення академічної спільноти, здобувачів освіти, роботодавців та інших стейкхолдерів до обговорення стратегій розвитку, прийняття

управлінських рішень; удосконалення структури академічного самоврядування, делегування повноважень на рівень факультетів, кафедр, викладачів і здобувачів освіти як важливий чинник розвитку академічної культури; запровадження системи внутрішнього моніторингу якості управлінських процесів, що передбачає оцінювання ефективності адміністративних рішень, управлінських стратегій, дотримання регламентів і процедур; професійний розвиток управлінського персоналу у сфері освітнього менеджменту, інституційного розвитку та інноваційного управління; інституціоналізація культури якості в управлінні через створення центрів забезпечення якості освіти, впровадження політики якості, регулярну внутрішню самооцінку та аудит управлінських дій; інформаційно-аналітичне забезпечення управління через використання сучасних цифрових інструментів (електронний документообіг, аналітичні платформи, системи зворотного зв'язку тощо), що сприяє оперативності, прозорості й ефективності управлінських рішень; забезпечення відповідності управлінських дій стандартам і нормативно-правовим актам у сфері освіти, міжнародним стандартам якості, а також принципам автономії та соціальної відповідальності закладів вищої освіти.

5. Механізми забезпечення якості результатів професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів: визначення та операціоналізація результатів навчання на основі стандарту вищої освіти та професійного стандарту; розробка індикаторів досягнення програмних результатів навчання, що забезпечують вимірюваність і верифікацію сформованих компетентностей; запровадження внутрішніх процедур моніторингу й оцінювання рівня сформованості компетентностей, включаючи діагностичні, поточні, підсумкові та формувальні оцінювання на основі критеріально-рівневої моделі; регулярне проведення зрізів знань та компетентностей у межах внутрішнього та зовнішнього моніторингу якості освіти (самооцінювання, анкетування, контрольні заходи тощо); залучення стейкхолдерів до оцінювання результатів навчання; використання результатів оцінювання для коригування освітніх програм і методичного забезпечення освітнього процесу; аналіз рівня працевлаштування випускників, їх кар'єрного зростання та професійної самореалізації; формування у здобувачів освіти рефлексивної здатності до самодіагностики та самооцінювання професійної готовності, що сприяє безперервному професійному розвитку та усвідомленому вдосконаленню власної практики.

Визначені механізми забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів набувають особливої актуальності в контексті трансформаційних процесів у сфері вищої педагогічної освіти, зумовлених суспільними запитами, глобальними тенденціями, цифровізацією освітнього середовища та змінами у змісті педагогічної діяльності. Зміст кожної структурованої групи механізмів відображає відповідні компоненти системи забезпечення якості, що функціонують у взаємозв'язку та взаємозалежності. Узгоджене функціонування цих механізмів зумовлює цілісність і системність процесу забезпечення якості, що є ключовою умовою його ефективності в умовах реформування вищої педагогічної освіти.

ВИСНОВКИ / CONCLUSIONS

Забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів постає як багатовимірний процес, що охоплює змістові, процесуальні, ресурсні, управлінські та результативні складові, кожна з яких передбачає впровадження відповідних механізмів регулювання та удосконалення. Системне представлення цих механізмів дає змогу розглядати якість як категорію, що інтегрує внутрішні та зовнішні чинники впливу, а також як динамічну характеристику, тісно пов'язану зі стратегією розвитку вищої педагогічної освіти в умовах її трансформації. Механізми, згруповані відповідно до зазначених складових, відображають стратегічно важливі напрями підвищення ефективності професійної підготовки: від цілеспрямованого оновлення змісту на засадах компетентнісного, особистісно зорієнтованого та аксіологічного підходів – до модернізації освітнього процесу, ресурсного забезпечення та управлінських стратегій. У контексті сучасних викликів особливого значення набуває інтеграція окреслених механізмів у загальну стратегію розвитку закладів вищої освіти, що потребує їх координації, гнучкості та здатності до адаптації. Визначені механізми не функціонують ізольовано, а формують цілісну, взаємодоповнювальну систему, спрямовану на досягнення високого рівня підготовленості фахівця до професійної діяльності в умовах змін, невизначеності та зростаючих вимог до якості освіти.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі / Prospects for further research in this direction. Перспективи подальших наукових пошуків пов'язані з необхідністю поглибленого аналізу ефективності впровадження визначених механізмів забезпечення якості професійної підготовки фахівців у практику функціонування закладів вищої освіти.

Особливої уваги потребує обґрунтування інституційного супроводу інноваційних змін, розвиток внутрішніх систем забезпечення якості та інтеграція сучасних освітніх технологій у підготовку фахівців початкової освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

- [1] Л. В. Ілійчук, І. А. Хижняк, «Стратегічні напрями компенсації освітніх втрат в умовах воєнного стану крізь призму забезпечення якості освіти», *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, вип. 84, с. 19–35, 2025. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://periodicals.karazin.ua/education/article/view/26862>
Дата звернення: Лип. 29, 2025.
- [2] *Енциклопедія освіти*; В. Г. Кремень, Ред. Київ, Україна : Юрінком Інтер, 2021.
- [3] Верховна Рада України. (2017, Верес. 05). *Закон № 2145-VIII «Про освіту»*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- [4] Верховна Рада України. (2014, Лип. 01). *Закон № 1556-VII «Про вищу освіту»*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- [5] Т. Є. Кристопчук, «Тенденції розвитку педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу», дис. д-ра наук, Київ. ун-т імені Бориса Грінченка. Київ, 2014.
- [6] Т. В. Рогова, «Професійна підготовка студентів у ВНЗ: її ознаки та якість», *Педагогіка та психологія*, вип. 56, с. 294–301, 2017. [Електронний ресурс].
Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2017_56_33 Дата звернення: Лип. 29, 2025.
- [7] С. О. Сисоєва, *Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу*. Хмельницький, Україна : ХГПА, 2008.
- [8] О. В. Чорна, «Моніторинг якості вищої освіти: міжнародний досвід», *Збірник наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка*, вип. 18, с. 90–94, 2012. [Електронний ресурс].
Доступно: <http://ped-series.kpnu.edu.ua/article/view/31911> Дата звернення: Лип. 29, 2025.
- [9] Н. В. Володіна, І. В. Дубінець, «Професійно-педагогічна спрямованість як шлях підвищення якості підготовки вчителя у педвузі», *Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. Івана Франка*, вип. 6, с. 18–20, 2000.

- [10] Н. Д. Лук'янченко, Г. В. Ларічева, «Проблема якості професійної підготовки фахівців», *Вісник Східноукраїнського нац. ун-ту ім. В. Даля*, № 16, с. 50–53, 2011.
- [11] О. С. Мойко, «Формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики в процесі фахової підготовки», дис. канд. наук, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2018.
- [12] К. М. Гнезділова, «Шляхи оцінювання якості вищої освіти», *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*, вип. 165, с. 33–37, 2009.
- [13] А. А. Харківська, «Управління якістю підготовки майбутніх учителів інформатики в умовах модернізації освіти», *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*, вип. 36(289), с. 135–139, 2013.
- [14] Р. А. Кубанов, «Якість освіти: суть поняття та особливості оцінювання», *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка*, № 13(II), с. 25–31, 2013.
- [15] А. О. Кравченя, «Управління якістю професійної підготовки майбутніх учителів інформатики як педагогічна проблема», *Науковий вісник Мукачівського держ. ун-ту. Серія: Педагогіка та психологія*, вип. 2(2), с. 45–48, 2015.
- [16] О. О. Біляковська, «Система забезпечення якості професійної підготовки майбутніх вчителів у Республіці Польща та в Україні», дис. д-ра наук, Львів. нац. ун-т імені Івана Франка. Львів, 2020.
- [17] М. М. Кондрашов, «Теоретичні і методичні засади управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності в умовах університетської освіти», дис. д-ра наук, Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2020.

Матеріал надійшов до редакції 30.07.2025 р.

MECHANISMS FOR ENSURING THE QUALITY OF PROFESSIONAL TRAINING FOR FUTURE PRIMARY EDUCATION SPECIALISTS

Liubomyra Iliichuk,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Primary Education and Educational Innovations
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.
Ivano-Frankivsk, Ukraine.

<https://orcid.org/0000-0003-4274-6903>
liubomyra.iliichuk@pnu.edu.ua

Abstract. The article provides a systematic analysis of scientific sources, clarifies the categorical apparatus of the study, and characterises the dominant theoretical approaches to interpreting the quality of education through the prism of ontological, axiological, conceptual, and managerial dimensions. The author's definition of the concept of «quality of professional training of future primary school teachers» is proposed, its essence and content characteristics are clarified. It is emphasised that the final result of professional training is the formed professional competence of graduates of higher education institutions. The structural components of the system for ensuring the quality of professional training of teaching staff are identified, which include: quality of content (content), quality of process (procedural), quality of resources (resource), quality of management (managerial), quality of results (effective). Within these components, the corresponding mechanisms that contribute to improving the efficiency and effectiveness of the professional training of future primary school teachers are classified. These mechanisms include: mechanisms for ensuring the quality of the content component of training, mechanisms for ensuring the quality of the organisation of the educational process, mechanisms for ensuring the quality of resource provision, mechanisms for ensuring the quality of management, as well as mechanisms for ensuring the quality of the results of professional training of higher education students. It is noted that in the context of transformational processes in the field of higher pedagogical education, each of the proposed mechanisms for ensuring the quality of professional training of future primary school teachers is theoretically sound and appropriate. Their application contributes to the systematic updating of the content, organisation and effectiveness of the educational process, ensures that professional training meets modern requirements for pedagogical activity and social expectations regarding the quality of higher education.

Keywords: quality of education; professional training; higher pedagogical education; future primary school teachers; quality assurance mechanisms; educational process; professional competence.

ПЕРЕКЛАД, ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / TRANSLATED AND TRANSLITERATED

- [1] L. V. Iliichuk, I. A. Khyzhniak, «Stratehichni napriamy kompensatsii osvitnikh vtrat v umovakh voiennoho stanu kriz pryzmu zabezpechennia yakosti osvity», *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*, vyp. 84, s. 19–35, 2025. [Elektronnyi resurs].

- Dostupno: <https://periodicals.karazin.ua/education/article/view/26862>
Data zvernennia: Lyp. 29, 2025. (in Ukrainian).
- [2] Entsyklopediia osvity; V. H. Kremen, Red. Kyiv, Ukraina : Yurinkom Inter, 2021. (in Ukrainian).
- [3] Verkhovna Rada Ukrainy. (2017, Veres. 05). Zakon № 2145-VIII «Pro osvitu». [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (in Ukrainian).
- [4] Verkhovna Rada Ukrainy. (2014, Lyp. 01). Zakon № 1556-VII «Pro vyshchu osvitu». [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (in Ukrainian).
- [5] T. Ye. Krystopchuk, «Tendentsii rozvytku pedahohichnoi osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu», dys. d-ra nauk, Kyiv. un-t imeni Borysa Hrinchenka. Kyiv, 2014. (in Ukrainian).
- [6] T. V. Rohova, «Profesiina pidhotovka studentiv u VNZ: yii oznaky ta yakist», Pedahohika ta psykholohiia, vyp. 56, s. 294–301, 2017. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2017_56_33
Data zvernennia: Lyp. 29, 2025. (in Ukrainian).
- [7] S. O. Sysoieva, Osvita i osobystist v umovakh postindustrialnogo svitu. Khmelnytskyi, Ukraina : KhHPA, 2008. (in Ukrainian).
- [8] O. V. Chorna, «Monitorynh yakosti vyshchoi osvity: mizhnarodnyi dosvid», Zbirnyk nauk. prats Kamianets-Podilskoho nats. un-tu im. Ivana Ohienka, vyp. 18, s. 90–94, 2012. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://ped-series.kpnu.edu.ua/article/view/31911> Data zvernennia: Lyp. 29, 2025. (in Ukrainian).
- [9] N. V. Volodina, I. V. Dubinets, «Profesiino-pedahohichna spriamovanist yak shliakh pidvyshchennia yakosti pidhotovky vchytelia u pedvuzi», Visnyk Zhytomyrskoho derzh. un-tu im. Ivana Franka, vyp. 6, s. 18–20, 2000. (in Ukrainian).
- [10] N. D. Lukianchenko, H. V. Laricheva, «Problema yakosti profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv», Visnyk Skhidnoukrainskoho nats. un-tu im. V. Dalia, № 16, s. 50–53, 2011. (in Ukrainian).
- [11] O. S. Moiko, «Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia informatyky v protsesi fakhovoi pidhotovky», dys. kand. nauk, Nats. ped. un-t imeni M. P. Drahomanova. Kyiv, 2018. (in Ukrainian).

- [12] K. M. Hnezdilova, «Shliakhy otsiniuvannia yakosti vyshchoi osvity», Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky, vyp. 165, s. 33–37, 2009. (in Ukrainian).
- [13] A. A. Kharkivska, «Upravlinnia yakistiu pidhotovky maibutnikh uchyteliv informatyky v umovakh modernizatsii osvity», Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky, vyp. 36(289), s. 135–139, 2013. (in Ukrainian).
- [14] R. A. Kubanov, «Iakist osvity: sut poniattia ta osoblyvosti otsiniuvannia», Visnyk LNU im. T. Shevchenka, № 13(II), s. 25–31, 2013. (in Ukrainian).
- [15] A. O. Kravchenia, «Upravlinnia yakistiu profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv informatyky yak pedahohichna problema», Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzh. un-tu. Serii: Pedahohika ta psykholohiia, vyp. 2(2), s. 45–48, 2015. (in Ukrainian).
- [16] O. O. Biliakovska, «Systema zabezpechennia yakosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh vchyteliv u Respublitsi Polshcha ta v Ukraini», dys. d-ra nauk, Lviv. nats. un-t imeni Ivana Franka. Lviv, 2020. (in Ukrainian).
- [17] M. M. Kondrashov, «Teoretychni i metodychni zasady upravlinnia yakistiu pidhotovky maibutnikh uchyteliv do uspishnoi profesiinoi diialnosti v umovakh universytetskoï osvity», dys. d-ra nauk, Cherkas. nats. un-t im. Bohdana Khmelnytskoho. Cherkasy, 2020. (in Ukrainian).

Retrieved July 30, 2025
Reviewed August 25, 2025
Published September 24, 2025

отримано
рецензовано
опубліковано

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

© Liubomyra Iliichuk, 2025